

A Könyvember

Azt a házi feladatot kaptam, hogy ne a kiváló egyetemi tanárról, neves irodalomtörténészről, az akadémikus érdemeiről szóljak, hanem a földvári Bori kisfiúról, akivel együtt játszadoztunk az utcasarkon, labdát rúgva vagy pilickét repítve. Akkor az az utca a Kraljica Marija nevet viselte, a negyvenes évek elején Kossuth Lajosról nevezték el, negyvenötől Svetozar Miletic a neve. Az utca hivatalos neve tehát többször is változott az utóbbi kilencven év alatt, de a Bori utcasarok, a Bori-bolt maradt, és ma is az. Őszidőben sáros, kátyús, szinte járhatatlan utca volt ez. Bori János kereskedő boltja, szatócsüzlete kezdetben alig száz méterre innen, a katolikus temető keleti bejáratánál volt, majd a mai Bori-házban nyitott üzletet. Imre fiuk is már itt született 1929. december 28-án. Én három év után láttam meg a napvilágot alig húsz méterre, a mellékutcában.

Együtt játszottunk, rúgtuk a finomra őrölt kocsit porát, kergettük a káposztalepkéket vagy vívtuk a téli hócsatákat.

Egy interjú kapcsán később ezt írta Imre: „Azt szokták mondani azokról, akik eljegyezték magukat a könyvvel, hogy a könyv mindennapi eledelük. A kérdés csupán az, hogy mikor is kezdte az ember az olvasást, hiszen nyilvánvalóan előnyösebb helyzetben van az, aki még gyermekkorában kezdett tudatosan, célszerűen olvasni...” Bori Imre nagyon korán kezdte. S azt hiszem, hogy együtt szerettük meg a könyvet is, illetve általa szerettem meg én is az olvasást. És együtt köteleztük el magunkat örökre az irodalomnak is. Természetesen Imre alaposabban, mélyebben, behatóbban már a kezdeteknél. A könyvet is együtt kezdtük gyűjteni már gyerekkorunkban. A holt tőkét, ahogyan ő mondta később a házikönyvtárakról. A csukott „gangban”, azaz tornácon neki könyvespolca is volt, amit sokáig irigyeltem tőle.

A *Boldog gyermekkort idézek* című kötetben Bori Imre így vall magáról: „Magányos voltam, de élénk és sokrétű társadalmi életet éltem elemistakoromban ott az 1930-as évek második felében. A Keresztes Egylet a

katolikus fiatalok találkozóhelye volt vasárnaponként. Volt hova menni, és a gyerekeket foglalkoztatni akaró káplánok mindig találtak számunkra feladatot. Szerettem az egyletben készülő színdarabokat (a legtöbbször a nővérem volt a sűgő), és jutott nekem is szerep, amilyen a nyolc-tíz éves gyermeknek megfelelt. Verset is mondtam a rendezvényeken, és büszkén olvastam a nevem a *Reggeli Újság*ban a bácsföldvári műkedvelők előadásáról szóló beszámolóiban. S természetesen ministráltam, amint illett.”

Azután elváltak utaink. Ő gimnáziumba ment, én maradtam Földváron az elemiben. S hogy a vakációk se legyenek tétlenek, Imre megalakította a földvári középiskolások Madách Imre nevét viselő önképzőkört Nacsa Gáborral, Nacsa Sándorral, Suta Margittal, Bittó Máriával, Surján Pállal s másokkal. Tudtommal ez volt az első irodalmi önképzőkör Bácsföldváron, és bélyegzője is volt.

Újvidéken találkoztunk ismét az *Ifjúság Szava* és a *Híd* szerkesztőségében. Ő főiskolai hallgató, én a tanítóképző növendéke. A harmadik osztályban Imre tanította a magyar nyelvet és irodalmat főiskolai hallgatóként mint kiegészítő tanár az 1950–51-es iskolaévben. 1951 őszén már Sarajevóban katonáskodik. Innen ír levelezőlapot volt diákjainak: „Učiteljska škola sa madjarskim nastavnim jezikom 4a i 4b razred, Novi Sad, Jugoslovenske armije – Vojvodina.

Kedves lányok és fiúk! Szép élet a katonaelet ám, nem is tudjátok elgondolni. Ezután Újvidéken, ha angyalbőrrel találkoztok, tiszteljétek ám: reggel ötkor kel és egész nap nem csinál semmit.

Szóval én is katona lettem és időmilliomos lévén igen sokszor gondolok rátok, jobb lenne titeket azért okosítani, mint itt a ködben tűnőgetni, mint ama nagyfűlű állat.

Üdvözöllek benneteket és arra kérlek valamennyieteket, hogy írjatok mindenről. Cím: Vojnik Bori Imre V. P. 4798/2 Sarajevo.” A postabélyegző: 1951. október 23.

Bori Imre nekem is küldött ekkor lapot: „Kedves Jóska! Valószínű megkaptátok már lapomat, amit kollektíve küldtem nektek. Most arra kérnék, hogy írnád meg a legújabb kiadásokat (magyar nyelvűek), hogy megírjam, melyiket vedd meg. Mi újság a képzőben? Írhatnál egy bő és részletes levelet. Én is majd többet írok legközelebb. Üdvözölöm az ismerősöket, Imre.”

A november 30-án kelt lapján az alábbiakat írja: „Kedves Jóska barátom! Ne haragudj, hogy ilyen sokáig nem írtam, de meg kell értened, hogy erre felé nem olyan könnyen megy a levélírás. Szóval én a te leveled várom és a beszámolódat az iskolai életről, az irodalmi eseményekről, pletykákat minden fajtából. A gyűrt levelezőlap nem hanyagságot, hanem egészen

Kedves József! 1957. 11. 30.
 Bonyódi!

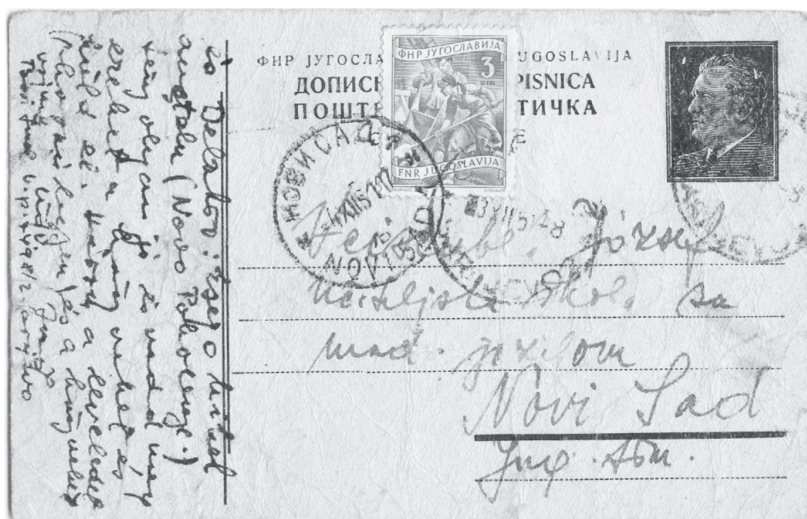
Ne haragudj, hogy ilyen co-
 saig nem írtam, de meg kell
 értened, hogy erre csak nem
 olyan könnyű megírni a le-
 veleket. Róviden a te leveled
 várom és a benárolásod az
 iskolai életből, az irodalmi
 eseményekből, melyekből
 minden jójtából. A gyűjtött
 levelekre nem haragudtam,
 hanem éppen most
 bizonyít. Közel élek és a
 címem a régi. Ha igen, a
 levelet abban a csomagba
 küldd, amelyben a követ-
 kező könyveket küldöd (az
 iskolai és a költészetet
 majd meg fogod látni a köny-
 vek a következők: A Rózsa Sándor
 második része és Balzac Pa-
 rasztjainak mind a két könyve,
 valamint a következő köny-
 veket szerb nyelven: Sartrol:
 Nesahranjeni mrtvaci és
 Delakov: Esej o Mikangelu
 (Novo pokolenje). Légy olyan
 jó és vedd meg ezeket a köny-
 veket és küldd el. Várom a
 leveledet (hosszú legyen) és a
 könyveket. Üdv. Imre.”

mást bizonyít. Szóval élek és a címem a régi. Ha írsz, a levelet abban a csomagban küldd, amelyben a következő könyveket küldöd (az árukat és a költséget otthon majd megtérítik!). Ezek a könyvek a következők: A Rózsa Sándor második része és Balzac Parasztjainak mind a két könyve, valamint a következő könyveket szerb nyelven: Sartrol: Nesahranjeni mrtvaci és Delakov: Esej o Mikangelu (Novo pokolenje). Légy olyan jó és vedd meg ezeket a könyveket és küldd el. Várom a leveledet (hosszú legyen) és a könyveket. Üdv. Imre.”

Következzen most két anekdotának is nevezhető történet Bori tanár úrról. Az első az újvidéki tanítóképzőből. Vidács Feri,

a torontálvásárhelyi preparandista felelt irodalomból a táblánál. Kölcsey Ferenc és a *Himnusz* volt a kérdése. Ment is az valahogy, csak a végén akadt fel, amikor Bori tanár néptárs a *Himnusz* szövegét kérte felmondani. Vidács, a magas bánáti fiú bevallotta, hogy nem tanulta még meg fejből a szöveget, de... s egy lépést tett a tanár felé, farzsebéből előrántott egy zsebkendőbe burkolt tárgyat, amire a tanár is meghátrált kissé... Elmondani nem tudom, de eljátszhatom... És a III. b tantermében felcsendült az Isten, áldd meg a magyart Vidács Feri szájharmonikáján.

A második történet későbbi keletű. Imre akkor már az újvidéki Bölcsészettudományi Kar docense volt, és akkortájt vezették be az új tantárgyat is, a jugoszláviai magyar irodalmat. Bori Imre könyve már megjelent, abból készültek az egyetemisták. Voltunk vagy húszan is a teremben, vizsgára szándékozók. Elsőnek jelentkeztem. Jól felkészülve álltam ki a vizsgára, mindig is érdekelt a jugoszláv magyar irodalom, sokat olvastam, és sok könyvet meg is vásároltam. Ezt Imre is tudta, de most huncutkásan mosolygott, s lediktálta a két kérdést. Az első: Lovász Pál költészete, a

második: Bencz Boldizsár irodalmi munkássága. A teremben mozgolódás. Lovászról az említett könyv alig egyoldalt írt, Benczről valamennyivel többet. Gondolkodási időre sem volt szükségem, azonnal mondtam az adatokat, sokkal többet, mint ami a könyvben volt, hiszen mindkettő földvári költő, író. A felelés csattanója Bencz Boldizsár verse volt, a *Nézzük, Uram Isten!* A szőlősgazda panaszó verse ez, amikor a már érett fürtöket verte el a jég. A gazda tehetetlen dühében fejszét ragad, és

*„csapkodja, maga is vágja a tőkét,
fürtöt gázol és szilajul bőszeit
égre ordítja, hörögve, rekedten:
hát hadd lám Uram-Isten,”*

a befejező sort már Bori tanár úr mondta ki:

„mire megyünk ketten!”

Célját, azt hiszem, elérte. Amikor átnyújtotta a leckekönyvet, s elhagytam a termet, többen követtek az egyetemisták közül. Úgy vélték, hogy alaposabban kell felkészülniük a vizsgára. Bori akkori tanár néptársnak is ez volt a véleménye...

Az emléktábla a szülőház falán egy reménysugár is. A hatvanas években Bácsföldváron irodalmi múzeum nyílt egy régi iskolaépületben, a Partizán utca sarkán. Három év után lakássá alakították át. A múzeum megszűnt. A vitrin alatt ott láthattuk Bori Imre arcképét, könyveit, egyetemi jegyzeteit, cikkeit. Szükség volt arra a kis tárlatra, amelyet az iskola

önképzőköre, a falu piktorai és asztalosai önkéntes munkával hoztak létre. Hiszen Bori Imre is írta valahol: „Mert van egy irodalmi Földvár is, amelynek impresszionisztikus képét Lovász Pál örökölte meg, az expresszívén háborgót Bencz Boldizsár, az érzelmesen ellágyulót pedig Bencz Mihály.” De földvári volt az útleíró Kovács Pál, Hegedűs László zeneszerző, Bihari Sándor költő is, és ide tartozik Botka Ferenc irodalmár, aki egykor a budapesti Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója volt. S egy kicsit Bosnyák István is, aki Földváron élt egy bizonyos ideig, és természetesen Bori Imre is.

Merjünk hinni abban, hogy a Bori-emléktáblát egyszer egy irodalmi szoba is követi?

Higgyünk benne!

Elhangzott 2014. április 24-én, a bácsföldvári megemlékezésen